

جهانی شدن و ظهور پدآگوژی های نوین در هزاره سوم

دکتر زهرا سعادتمند^۱

saadatmand@khuisf.ac.ir

دکتر بدری شاه طالبی^۲

b_shah talebi2005@yahoo.com

اکرم گودرزی^۳

Goodarzi_ak_2005@yahoo.com

چکیده

یکی از موضوعاتی که در دوران اخیر به طور شایع به کارمی رود، استفاده رایج از اصطلاح جهانی شدن است. تاثیر این پدیده بر اقتصاد، سیاست، فرهنگ و حتی تعلیم و تربیت انکارناپذیر است. بنابراین ضروری است تا اولاً با ماهیت پدیده ای که این مفهوم در صدد تعریف آن است، آشنا شویم و ثانیا بتوانیم به موقع و در زمان مقتضی واکنش و رفتار مناسبی در برابر آن از خود نشان دهیم. به همین منظور صاحب نظران در سرتاسر جهان با نظرات متفاوت به ارزیابی های متمایز از این مفهوم پرداخته تا بر اساس آن راهکارهای مناسبی را در رویارویی با این پدیده اتخاذ نمایند. این مقاله دردو بخش تنظیم می گردد در بخش اول مفهوم و ماهیت جهانی شدن، چالش ها و فرصت های حاصله از آن و برخی از پدآگوژی های مسلم هزاره سوم را مورد بحث و بررسی قرار می دهد و در بخش دوم با نیم نگاهی به فضای مجازی واقعیت پسا جهانی تبیین می گردد وسیس به بررسی آموزش مجازی و تاثیرات آن در نظام آموزشی پرداخته و در پایان پس از بررسی سیمای آموزش و پرورش ایران از نظر قابلیت های ICT و موانع آن در فرایند جهانی شدن به ارائه راهکارهای عملی جهت نهادینه ساختن آموزش جهانی در سیستم آموزش و پرورش ایران می پردازد.

واژه های کلیی: جهانی شدن، پدآگوژی، هزاره سوم

^۱ مدیر گروه علوم تربیتی دانشگاه خوارسگان

^۲- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوارسگان

^۳ دانشجوی دکتری دانشگاه تربیت معلم تهران

مفهوم جهانی شدن

قبل از این که در مورد جهانی شدن و چالش ها و فرصت های آن سخن بگوییم ، نخست باید بدانیم جهانی شدن چیست ؟ یعنی باید بتوانیم این واژه را به طور مناسب تعریف کنیم اما این کار ساده ای نیست.

"آنالو کازویج"^۱ ، "دنیل السون"^۲ (۲۰۰۰) معتقدند واژه‌ی جهانی شدن اگر چه بسیار رایج است ولی در عین حال مهمترین ، خطرناکترین و گمراه کننده ترین واژه‌ی دنیای امروز می باشد هر کسی که واژه‌ی جهانی شدن را به زبان می آورد آن را به شیوه‌ای متفاوت تعریف می کند.

"آنتونی گیدنز"^۳ را از جمله کسانی دانسته اند که جهانی شدن را به منزله بخشی از طرح مدرنیته در نظر می گیرد و این از آن روست که "گیدنز" مدرنیته را دارای تمایل ذاتی به جهانی شدن می داند (گیدنز ، ۱۹۹۰) ، از نظر وی جهانی شدن ، چیزی جز بسط ویژگی های مدرنیته از سطح جامع ملی به سطح جهان نیست .

به نظر "رابرتсон" جهانی شدن یک فرایند اقتصادی ، اجتماعی ، سیاسی و فرهنگی در جهان معاصر بر حسب نگرش ها می باشد . در نظریه "رابرتсон" جهانی شدن عبارتست از درهم فشرده شدن جهان و تبدیل آن به مکانی واحد می باشد (رابتون ، ۲۰۰۱ ترجمه کمال پولادی).

از دیدگاه "پارسونز" جهانی شدن عبارتست از جریان نوسازی ، نزدیک تر شدن جوامع در طول یک دوره و پیش رفتن به سوی وضع اجتماعی همسان می باشد . از دیدگاه "هاروی" جهانی شدن به معنای تجربه متفاوتی از زمان یا فضا یا به قول او فشردگی فضا و زمان می باشد (سلیمی و همکار ۱۳۸۱) .

"اشتاين" به عنوان برجسته ترین نظریه پرداز مارکسیت نظام جهانی - عامل وحدت بخش جهان را اقتصاد می داند و بدین ترتیب جهانی شدن را بر منظر نظام نوین اقتصاد جهانی یعنی اقتصاد سرمایه داری می داند (همان منبع ، ص ۱۲) .

۱- Annalukkaseiwcz

۲- Daniel Elson

۳- A. Giddens

به این ترتیب مفهوم جهانی شدن در عواملی همچون اقتصاد ، مدرنیته و ارتباطات جهانی جستجو می شود و جهانی شدن به معنای فراگیرشدن اقتصاد سرمایه داری درجهان یا فراگیرشدن اصول مدرنیته در سطح جهان و نیز افزایش ارتباطات جهانی به گونه ای که مرزهای کشورها قادر به جلوگیری از این ارتباطات نمی باشد ، تعبیر می گردد.

براساس دیدگاه های ارائه شده می توان اشتراکات چندی را در میان تمامی این دیدگاه ها و برداشت های مختلف درباره جهانی شدن اتخاذ کرد : (خسروی و ابراهیمی ، ۱۳۸۲)

۱. جهانی شدن یعنی گسترش مولفه های مدرنیته

۲. جهانی شدن یعنی حرکت آزادانه سرمایه در گستره جهانی

۳. جهانی شدن از بین رفتان مفهوم مرزهای فعلی

۴. جهانی شدن یعنی کوچک شدن جهان و گسترش اطلاعات در سطح جهان
نکته مهم در تعریف جهانی شدن این است که در بسیاری از موارد "جهانی شدن"^۱ با تعبیری همچون "جهانی بودن"^۲ و "جهانی سازی"^۳ خلط می شود به این ترتیب برای روشن شدن مفهوم جهانی شدن علاوه بر شناخت خاستگاه معنا و اهداف جهانی شدن ، شناخت آن دسته از اصطلاحات و تعبیر هم خانواده مشابه با آن ضرورتی انکارناپذیر است اهم این تعبیر عبارتند از "جهانی بودن" ، "جهانی سازی" و "جهانی شدن"

"جهانی بودن" تمایلی است که اولاً نیاز و تمایل فطری انسان به دلیل گرایش وی به وحدت جامعه بشری است و ثانیاً به دلیل وحدت عالم وجود .

"جهانی سازی" پروژه ایست که توسط قدرت ها واردۀ های سیاسی و اقتصادی و نظامی جهان با سواستفاده از تمایل بشریت به سمت وحدت (میل به جهانی شدن آراء و نظرات متفکران و مصلحان) وبا سواستفاده از ابزاری که تکنولوژی مدرن در اختیار آن قرارداده است سعی در همسان و همگون سازی جوامع و انسان ها دارند.

به طور کلی "جهانی شدن" گاهی به عنوان یک فرایند و گاهی به عنوان یک پروژه مطرح می شود همانگونه که ذکر شد "فرایند بودن" بیشتر خصیصه "جهانی بودن" و

1- Globalization
2- Globality
3- Globalism

پروژه بودن ویژگی "جهانی سازی" است. کسانی که جهانی شدن را به عنوان یک پروژه می‌خوانند خواهان جامعه مصرفی هستند که این جامعه تحت سیطره نظم نوین جهانی و مبادله اطلاعات قرار دارد. شاید بتوان جهانی سازی در مفهوم یک پروژه را به عنوان غربی شدن و به عبارت بهتر آمریکایی شدن جهان تفسیر نمود.

اگرچه در عالم واقعیت نمی‌توان بین "جهانی شدن" به منزله "طرح" یا "فرایند" تمایزی قائل شد بلکه جهانی شدن به صورت ترکیبی از فرایند و طرح در جریان است و تنها در صورت تحلیلی می‌توان دو رشته در هم تنیده را از هم تفکیک کرد.

واقعیت این است جهانی شدن را چه ضرورتی تاریخی و خودجوش (جهانی بودن) باشد و چه پروژه‌ای برنامه‌ریزی شده و تحمیلی (جهانی سازی) واقعیتی است که پیش روی جهانیان قرار دارد و فرصت بازنگری در این میدان بروری همه جوامع باز است. در این میدان هم فرصت فراوان است و هم خطر هر که توانایی به خدمت گرفتن ابزارهای موجود و استعداد های بالقوه خود را در چارچوب مرزهای ملی داشته باشد و شیوه های به کارگیری آن را در رابطه با دیگر کشورها به گونه‌ای که سازگاربا شرایط و مقتضیات جهان قرن ۲۱ بداند قابلیت بازنگری موفقیت آمیز در این میدان را خواهد داشت.

تأثیرات جهانی شدن بر آموزش و پرورش

برای درک بهتر تأثیر احتمالی جهانی شدن در آموزش و پرورش بهتر است الگوهای مختلفی را که در این زمینه حاکم است را توضیح دهیم.

در حال حاضر سه الگوی مختلف در توصیف تأثیر احتمالی جهانی شدن وجود دارد. الگوی نخست که به "جهانی شدن از بالا" معروف است به طور افراطی پیش‌بینی می‌کند که ملت‌های دورافتاده در بازار جهانی حذف خواهند شد الگوی دوم که مورد حمایت افراد بدین در جهانی شدن قرار می‌گیرد که تجارت اقتصادی در سطح فرا ملی به بهای فقیر تر شدن هرچه بیشتر کشورهای توسعه نیافته و قدرتمند شدن کشورهای توسعه یافته منجر می‌شود خشونت‌های فزاینده در تظاهرات چند سازمان تجارت جهانی یکی از نشانه‌های این بدینی و تردیداست. الگوی سوم جهانی شدن به "الگوی تغییرگرا" معروف است. براساس این

الگو ، بازارهای جهانی جای ملت را نمی‌گیرد ، بلکه روابط داخل و میان ملت‌ها را دگرگون می‌کنند به نظر می‌رسد که مدل جهانی شدن "تغییرگرا" برای توصیف آینده آموزش و پرورش از بقیه مدل‌ها محتمل‌تر باشد . دولت‌ها به راحتی آموزش و پرورش را رها نخواهند کرد ، اما به این بیش خواهند رسید که باید به برنامه‌هایشان جنبه‌ی بین‌المللی بدهند . هم اکنون آنچه دنیا به دنبال آن است توازن مناسب بین آموزش و پرورش افراد به عنوان اتباع ملی و آموزش و پرورش افراد به منظور شرکت در امور جهانی است (زارعی، ۱۳۸۲) . طبق این الگوجهانی شدن افق‌های تازه بسیاری را درآموزش و پرورش می‌گشاید جهانی شدن سطح آموزش و پرورش را در کشورهای توسعه یافته ارتقا می‌دهد و آموزش و پرورش کشورهای در حال توسعه را به سطحی می‌رساند که ممکن است قبل از سابقه‌ای نداشته باشد .

"آنالوکازویچ" و دیگران (۲۰۰۰) معتقدند که جهانی شدن چند تاثیر عمده در استانداردهای آموزش و پرورش جهان داشته یکی از معروف‌ترین مناطقی که در آن جهانی شدن در آموزش و پرورش نقش داشته در آسیا دردهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ بوده است . یکی از بزرگ‌ترین طرح‌های آموزشی به نام طرح کراچی^۱ بود این طرح متضمن کمک‌های خارجی برای تدوین یک نظام آموزشی در ۱۵ کشور آسیایی بود و تاکید عمده‌ی آن بر راه اندازی آموزش ابتدایی بر مبنای هفت سال بود و ایده اصلی در پیس این طرح بود که این کشورها به دلیل نداشتن حداقل درآمد قابل اخذ مالیات کافی، امکان مالی برای فراهم آوردن آموزش و پرورش رایگان را نداشتند بنابراین بدون کمک‌های خارجی دور باطل همچنان ادامه می‌یافت این نشان می‌دهد جهانی شدن ابزاری مفید و مولد است چرا که بدون آن هنوز هم ممکن است در آسیا در نظام آموزشی کارایی لازم وجود نداشته باشد.

کوفی عنان^۲ (۲۰۰۱، ص ۱۵۰) دبیر کل سازمان ملل متحد در خصوص تاثیرات جهانی شدن بر آموزش و پرورش می‌گوید : "جنبه‌های بسیاری از تاثیرات جهانی شدن بر آموزش و پرورش در حال بررسی هستند . یکی از مزایای عمدۀ در این زمینه تعداد فراگیران و معلماتی است که اگر برای دفاع از آموزش و پرورش با هم متحد شوند ، نیرویی شکست ناپذیر

1- Karachiplan
2- Kofi Annan

خواهند بود . مزیت دیگر آموزش در مفهوم جهانی شدن طبق حقوق بشر چارچوبی را فراهم می سازد که آموزش را حق همه انسان ها در هر زمانی و مکانی می داند و دولت ها را موظف به فراهم ساختن امکانات می سازد " .

درپاسخ با این مساله که جهانی شدن چه تاثیری درآموزش و پرورش خواهد داشت ، یکتوراردونز^۳ رئیس اداره مرکزی یونسکو درآسیا واقیانوسیه (Proap) می گوید، مساله جهانی شدن بستگی به این داردکه هرکشوری چگونه در نظام آموزش و پرورش خود با این مساله برخورد می کند . کمیسیون بین الالمملکی آموزش و پرورش در قرن ۲۱ اظهار داشت که مسئولان آموزش و پرورش باید تلاش کنند که بین ترویج دیدگاههای بین المللی از یک سو و حفظ سنت ها و فرهنگ های بومی و هویت ملی از سوی دیگر چالش فعال ایجاد نمایند (زارعی، ۱۳۸۲).

جهانی شدن همانند هر پدیده و تحول دیگر ، فرصت های بی نظیری را بوجود می آورد و مسائل و مشکلاتی را پیش بای انسان قرار خواهد داد. از یک طرف می تواند به پیشرفت فن آوری ، بازده بیشتر ، مصرف زیادتر و... و از طرف دیگر رشد نابرابری ها ، حاشیه نشینی ، افزایش فقر و نیز ازدحام و... را بدنبال داشته باشد . از آنجائیکه جهانی شدن پدیده ای با ابعاد مختلف است که این امر خواه ناخواه بر تعليم و تربیت کشور ما تاثیر گذار است براین اساس جهانی شدن و چالش های ناشی از آن در تعليم و تربیت از جمله بحث های جدید است که این روزها در اکثر محافل علمی و آموزشی مطرح است و طبیعتا سوالات زیادی را برای شنوندگان و خوانندگان به خصوص همکاران آموزش و پرورش بوجود آورده است اینک چالش های پیش آمده به تبع این پیامد جهت تصریح بیشتر آن مورد بحث قرار می گیرد .

برخی از چالش های پیش آمده در آموزش و پرورش از این قرار است : (جوادی ، ۱۳۸۱)

۱. چالش مربوط به مفهوم دانش و چگونگی کسب آن است اگردر گذشته بعلت کمی حجم دانش انتقال دانش از نسل گذشته به نسل بعدی مطرح بوده است اما امروزه بعلت حجم بیش از حد دانش این اقدام غیر ممکن است.

۲. مساله دیگر از بین رفتن انحصار دانش و قرار گرفتن آن در اختیار همگان است. جامعه قرن بیست و یکم آموزشی را طلب می‌کند که مهمترین ویژگی آن یادگیری مدام‌العمر است و ایجاد جامعه‌ای که کلیه آحاد آن در حال یادگیری می‌باشند. بنابراین سوال اصلی این است که چه چیزی را آموزش بدهیم به چه شکلی آموزش بدهیم؟ دانش اصلی که دانش آموز آن نیازدارند کدام است؟

۳. امروزه فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات با آموزش از راه دور، آموزش‌های مجازی، تهیه متون الکترونیکی به جای متون نوشتاری، انواع CD، نوارها و همه تولیداتی که امروزه آموزش و پرورش قرن ۲۱ را رقم می‌زنند، توانسته است تحولی بنیادین در کلیه شئون تعلیم و تربیت ایجاد نماید و نقش سنتی معلم، شاگرد و متون درسی، روش‌ها و غیره را زیر سوال ببرند مساله دیگر این است که فن آوری اطلاعات چگونه وارد نظام آموزشی شود که عکس العمل منفی معلمان و والدین را به دنبال نداشته باشد؟ نقش معلمان در این نظام چه می‌تواند باشد؟ و... بنابراین ورود فن آوری اطلاعات و ارتباطات به عرصه آموزش و پرورش و استفاده‌ی درست و بهینه از آن چالش بزرگی است که مستلزم سال‌ها برنامه‌ریزی، تحقیق و استفاده از تجارت دیگران است.

۴. چالش دیگر، ایجاد توانمندی‌های جدیدی است که لازمه زندگی در قرن ۲۱ است مهارت‌هایی چون انعطاف پذیری، کارگروهی، خلاقیت و کارآفرینی و... بنابراین مساله اصلی این است که تربیت معلم معلمانی را تربیت کند که بتواند زمینه این توانمندی‌ها را در آنها فراهم سازد.

۵. چالش دیگر به ارزش‌ها مرتبط است و آن این که جهانی شدن و کثرت گرایی و ظهور رسانه‌هایی فراملی مانند اینترنت، ماهواره و شبکه‌ها اجزاء می‌دهد که ارزش‌های هر کشوری در نسل جوان درونی شود. چگونه می‌توان بین هویت ملی و دستاوردهای فراملی توازن برقرار کرد چگونه می‌توان هم هویت فرهنگی و تاریخی را حفظ کرد و در عین حال در قرن حاضر زندگی کرد؟

۶. . چالش دیگر که در این جامی توان از آن یاد کرد تغییر مرزها و گستردگی آنها به مرزهای بین المللی است . امروزه محیط مدارس ما باید به محیط بین المللی تبدیل شود و معلم نیز باید خود را با این شرایط تطبیق دهد معلم قرن ۲۱ از یک طرف خود را باید با معیارهای داخلی انطباق دهد و پاسخگوی آنها باشد و از طرف دیگر انسانی تربیت کند که در صورت لزوم بتواند در جای دیگری که بخواهد زندگی کند توان داشته باشد که از این جایه جایی و انتقال برآید .

بدون تردید چالش‌های بسیار زیادی وجود دارد از جمله جهانی شدن و محلی ماندن ، همگانی شدن و تنها ماندن ، سنت‌گرایی و نوگرایی ، معنویات و مادیات ، یکپارچگی فرهنگی و تنوع فرهنگی ، تمرکز یا عدم تمرکز و مواردی از این نوع را می‌توان در این فهرست قرار داد.

پدآگوژی‌های نوین در عصر جهانی شدن

پدآگوژی^{*}‌های جدید در هزاره سوم دو بصیرت بزرگ را منشور خود قرار داده است :

۱- فرهنگ پذیری و تربیت و آموزش فردی که با استفاده از تجارت عقل جمعی هدف تربیت شهروند خوب است .

۲- آماده کردن دانش آموزان و دانشجویان برای زندگی ، کار و یادگیری مدام‌العمر و یادگیری برای زیستن

در این فرایند کارپدآگوژی این است که آنان را به عنوان اعضای فعال و مولد برای جامعه تربیت نمایند تا قادر باشند ، مشارکت اقتصادی فعال در سطح ملی داشته و اطمینان از موفقیت عالی داشته باشند (بنی سی ، شهرکی پور ، ۱۳۸۲) .

جهت تحقق این امر باید مجدداً به فرایند تدریس سنتی نگاه دیگری نماییم ، نقش‌های جدید را در آن نظام را ترسیم نماییم ، مدل‌های جدید را طراحی و اجرا نماییم و مجدانه به کالبد شکافی

* Pedagogy پدآگوژی از نظر لغوی به معنای هنر و علم تربیت کودکان است و اغلب مترادف با واژه تدریس یا فن تعلیم بکاربرده می‌شود. اقتباس از ظهور پدآگوژی‌های جدید در هزاره سوم شهرکی پور و بنی سی ، ۱۳۸۲ ص ۲

محیط مدرن پرداخته و ملاحظه نماییم که دانش آموزان و دانشجویان به چه مهارت‌ها و یا دانش و فنون جدیدی نیاز دارند.

پدآگوژی قدیمی و قرون وسطایی که فرهنگ کتابخوانی، یادداشت برداری، جواب سوالات محدود و سپس فراموش کردن همه آنها (تدریس کلیشه‌ای) معلم صحبت می‌کند، شاگرد گوش می‌دهد معلم آغاز گراست، شاگرد براساس فعالیت معلم عکس العمل نشان می‌دهد، معلم فعال است، شاگرد منفعل است.

این امر مستلزم وابستگی به مدیران، اجرای دستورات ثابت به منظور حل مسائل و معین بدون فکرکردن و انجام مشاغل معین بوده است.

این پدآگوژی از چه ضعفی رنج می‌برد باید اذعان کرد تا ۱۰۰ سال پیش این پدآگوژی خوب کار می‌کرد و کارایی داشت اما در هزاره سوم و در عصر جهانی شدن جایی برای چنین پدآگوژی نیست، رشد فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی پدآگوژی‌های جدیدی را می‌طلبد که به تربیت انسان‌های فرهیخته‌ای می‌پردازد که قادرند مسائل را در ابعاد کلان یا کلی نگری در نظر گیرند، قادر باشند تئوری‌های جدید را در دنیای واقعی در زمان واقعی و در موقعیت‌های مختلف زندگی واقعی بکار گیرند.

عصر فناوری اطلاعات و ارتباطات مفهوم دهکده جهانی را که مارشال مک‌لوهان مطرح کرد را به یک واقعیت تبدیل کرده است (باقریان، ۱۳۸۰).

رشد روزافزون اطلاعات و جهانی شدن ساختارهای اساسی که جوامع سنتی برآن استوار است و برآن مبنای شکل گرفته است را درهم می‌پاشد و نقش‌هایی که جوامع سنتی پاسخگوی بسیاری از نیازها بود در جوامع جهانی بیفاایده می‌شود و جامعه جهانی خواستار نقش‌های جدیدی خواهد شد

از جمله فرایندهایی که در ضمن حرکت جوامع سنتی به به جوامع اطلاعاتی و اطلاعاتی دستخوش تغییر و دگرگونی می‌شود ماهیت دانش آموزان، تجارب آموزشی، یادگیری، تدریس، آموزش و نظام ارزشیابی است. تغییری که می‌تواند مارابه سوی یک "جامعه یادگیری" هدایت کند و این جامعه یادگیری جامعه‌ای است که باید اطمینان دهد که نیازهای تربیتی را که با جهانی شدن و رشد شخصیت هم بسته است را مورد توجه قرار دهد.

در این زمینه اشاره می‌کنیم به نظر "ژاک هاپاک" (۱۹۹۸) مدیر موسسه بین‌المللی برنامه ریزی آموزشی که راجع به پدیده جهانی شدن و رویکرد های نوین تربیتی به تحقیق پرداخته است . به عقیده‌ی وی به واسطه پدیده جهانی شدن و تغییر در بازار کار و به منظور سازگاری بهتر با بازار کار ، نظام تعلیم و تربیت کشورهابا شکل ویژه‌ای روبه رو هستند . "هاپاک" برای سازگار کردن نظام های آموزشی با نیازهای جدید تربیتی که در راستای جهانی شدن باشد به موارد زیر اشاره می‌کند : (کنفرانس یونسکو ، ۱۹۹۸ ، ص ۱۵)

۱- "تغییر دادن نقش معلمان از سخنران صرف به راهنمایی و هادی

۲- اصلاح و تغییر شیوه‌های کار و روش تدریس و فرایند یادگیری به نحوی که دیگر نظام خطی آماده سازی آموزش برای زندگی در یک نظام بسته و سپس وارد شدن به یک فعالیت کاری مولد بدون تداوم صحیح یادگیری جوابگو نیست و باید این نظام آموزشی تغییر کند و در واقع الگوی رایج خطی (مطالعه ، کار و بازنیستگی) دیگر مصدق ندارد و این الگو در حال جایگزین شدن با الگوهای دوره‌ای است که در آن شخص مطالعه می‌کند ، کار می‌کند ، به مطالعه باز می‌گردد ، کار دیگری انجام می‌دهد و در طول زندگی بارها زمان مطالعه کار و استراحت را با یکدیگر معاوضه می‌کند " .

به عقیده هاپاک برای مدرن و امروزی شدن نظام های آموزش و پرورش باید مسئولیت ها در سطوح مختلف آموزش و پرورش توزیع مجدد شوند : (میوز ، ۱۹۹۸)
بنابراین اظهارات وی در آموزش و پرورش تاکید باید روی

الف - تربیت بنیادی : فرایندی که از طریق آن شهروندان مسئول و مشارکت جو تربیت می‌کنیم که افراد را قادر و توانا می‌سازد که در روندهای معاصر و اکتشاف و تفکر مستقل داشته باشد .

ب - در رابطه با آموزش عالی نیز باید هدف‌های تربیتی تعیین کنیم که برای مدیران ، مهندسان و تکنسین ها مهارت‌های لازم را به ارمغان آورد .

همچنین دانشگاه باید تاکید روی یادگیری‌هایی داشته باشد که فارغ التحصیلان بتوانند بعد از فراغت تحصیل و کسب اطلاعات لازم آنها را به کار گیرند به عبارتی دانشگاهها باید استفاده کننده وارد بازار کار کنند در عین حال باید به ابعاد انسانی و هماهنگ با معیارهای اخلاقی توجه

داشته باشند. اهداف آموزشی باید طراحی و تنظیم گردد که به توسعه مهارت‌های گروهی پردازد و دانش آموزان و دانشجویان را به کارهای گروهی تشویق کند به خلاقیت و رشد آن در افراد توجه کنند، زیرا که پایه ای برای تفکر پیچیده و عمیق در آنان می‌شود که ارتباط قوی یا روابه روشن با واقعیت‌های سخت زندگی روزمره شان دارد. در عین حال اهداف تربیتی باید گسترش مهارت‌های ارتباطی، تفکر انتقادی، دقت، پرهیز از اتلاف و توجه به مسائل زیست محیطی را نیز پرورش دهد (آدم زاده، ۱۳۸۱).

دانشگاهها و مراکز آموزشی باید توانایی‌های تفکر انتقادی دانشجویان را در آنچه می‌بینند، می‌شنوند، می‌خواهند پرورش دهند، اندیشه دانشجویان را تقویت کنند که قادر باشند عقایدرا از حقایق، سفسطه را از استدلال، منطق و شایستگی را از عدم شایستگی به ویژه در فرهنگ‌هایی که از هر سو تحت بمباران اطلاعات قرار دارند، تشخیص دهند (میوز، ۱۹۸۶). نظام آموزشی باید به نسل جوان بیاموزد که چگونه فکر کنند و چگونه یاد بگیرند به عبارت دیگر آنها باید بیاموزند که معمار تربیت خود باشند (آیزنر، ۱۹۸۳).

معلمان و مریبان باید به جای ایفای نقش قادر مطلق، راهنمایان، یاری دهنده و تسهیل کننده‌گان یادگیری دانش آموزان باشند و به جای دانشمندروی صحنه، کارگردان و بازیگر نقش راهنمای دانش آموزان باشند اگر قرار باشد نسل آینده خوب تربیت شوند و شهروندان مفیدی باشند، باید دارای بینش علمی، آزادی اندیشه، خلاق، نقاد و مسئولیت پذیر باشند. آنها باید به جای آموختن، چگونه آموختن را لازم طریق نظم فکری بیاموزند. برنامه‌های درسی باید چنان طراحی و سازماندهی شوند که به جای ذخیره سازی حقایق علمی، سبب تولید دانش شوند، دانشی که پیوند محكمی با زندگی و جامعه‌ی پیچیده‌ی امروزی داشته باشد زیرا روش‌های ابتکاری منطبق بازندگی، موقعیت آموزشی را جذاب‌تر و رغبت و تلاش دانش آموزان را برای یادگیری افزایش خواهد داد.

بخش دوم

ظهور جهان مجازی تداوم و تعمیق پروژه جهانی شدن (نظام فراجهانی)

" کاستلز^۱ " مشخصه‌ی بر جسته فرایند جهانی شدن را به عصر اطلاعات مرتبط می‌سازد . عصر اطلاعات نظم نوین جهانی را فراهم می‌سازد که " کاستلز " آن را جامعه شبکه‌ای می‌نامد . جامعه شبکه‌ای " کاستلز " برایترنت و فضای سخت افزاری (تلفن ، مودم و کامپیوتر) شکل می‌گیرد با کمک برق و کامپیوترونماهواره فراتراز مرزهای جغرافیایی بین افراد و گروه‌ها ارتباط برقرار می‌کند . برخی این فضای کامپیوتری و شبکه‌ای را " فضای مجازی^۱ " می‌نامند . که مبتنی بر تصویر ، کلام یا صوت ، مفهوم یافتن و موسیقی می‌باشد و می‌تواند ارتباط یک سویه یا

دو سویه و همزمان یا غیر همزمان را بین دو طرف که می‌توانند هویت مشخص یا نامشخصی داشته باشند در فواصل نامشخص از هم برقرار سازند . بنابراین قابلیت ارتباطی بالایی در این فضا قابل حصول است .

این شکل از ارتباط به دلیل ویژگی‌های خاص خود به خصوص دو سویه بودن ، مرکز گریزی و کنترل گریزی و نیز سرعت بسیار بالای آن و حذف فواصل مکانی تحولی عمیق در ارتباطات ، ماهیت و سطوح متفاوت زندگی بوجود خواهد آورد .

چکیده

در بخش اول مقاله مفهوم جهانی شدن از ابعاد و زوایای مختلف بررسی شد و براساس الگوهای مختلف تأثیرات احتمالی جهانی شدن را بر ساختار نظام آموزشی تبیین نمودیم و با اشاره کوتاهی به پدآگوژی‌های قدیمی که بر نقش فعال معلم و نقش منفعل شاگرد تأکید می‌کرد به بیان پدآگوژی‌های نوین هزاره سوم در عصر اطلاعات پرداخته شد و بدین ترتیب بحث خاتمه یافت . در این نوشتارابتدا با نگاه فرا جهانی ماهیت و عملکرد نظام آموزشی رادردنیای مجازی توصیف نموده و آنگاه به بررسی آموزش مجازی و تأثیرات آن در نظام آموزش و پرورش پرداخته و در پایان پس از بررسی سیمای آموزش و پرورش ایران و قابلیت‌های ICT در فرایند جهانی شدن و موانع آن برخی از راهکارهای عملی جهت نهادینه شدن آموزش جهانی در سیستم آموزش و پرورش کشور ارائه شده است

1- Castels
1- Virtual Space

طبيعي است قابلیت های فناوري های نوين ارتباطي هرچه بيشتر پروژه جهانی شدن را شدت می بخشد به گونه ای که در قرن آينده بشراشكال نوينی از زندگی و روابط اجتماعی را تجربه خواهد کرد . برخی وضعیت پیش روی ما را " پسا جهانی شدن " ^۲ می نامند.

" پسا جهانی شدن " اشاره به دوره ای دارد که فرایند جهانی شدن به کمال خود نزدیک می شود و باعث فضای جدیدی می گردد یعنی جهانی شدن جهان واقعی وجهانی شدن جهان مجازی به صورت مشخصی قابل رویت خواهد بود .

" گیدنر " در این زمینه عنوان می دارد در دوره جدید ما وارد جهانی دو پاره و موازی هم (یعنی جهان مجازی و جهان واقعی) شده ایم . در این جهان دوگانه آسیب های اجتماعی به از هم پاشیدگی شخصیت شهرنشینان دامن زده است و مساله اصلی تناقض است که بین دو جهان واقعی و مجازی وجود دارد . جهان مجازی می آید و ترسیم زیبایی رادرذهن و تخیل آدم ها از امکانات فراهم می سازد در حالی که در واقعیت امکان دستیابی به آنها غیر ممکن و در حد یک آرزو است .

آموزش مجازی به منزله اساسی ترین هدف تربیتی در عصر جهانی شدن در عصر اطلاعات و ارتباطات آموزش رایانه ای و مجازی مهمترین هدف تربیت تلقی می شود . زیرا زیستن در دنیای مجازی ، نیازمند آموزش هایی است که دانش آموزان را برای همزیستی با رایانه و تصدی مشاغل مرتبط با آن آماده می سازد (به نقل از شفلر ، ۱۹۸۶ ، ترجمه خسرو باقری ، ۱۳۷۶) این طرز تلقی از هدف تربیتی تغییراتی را در برنامه درسی و محتوای آن به همراه دارد .

برنامه درسی رایانه محور

در این نوع برنامه ریزی محتوایی ، فرض بر آن است که دانش آموز در صورت برخورداری از دانش رایانه ای با اتکا یه آن به طور مستقل و بدون نیاز به سایر منابع می توانند در دیگر حوزه های علمی و موضوع های درسی به یادگیری بپردازنند . بنابراین قسمت اعظم برنامه درسی و

زمان آموزش باید به رایانه اختصاص یابد این برداشت از برنامه درسی موجب تغییراتی در نقش معلم می‌شود.

نقش حاشیه‌ای معلم در آموزش مجازی

نقش معلم در آموزش مجازی به قدری کوچک، خرد و حاشیه‌ای است که در نگاهی افراطی و رادیکال به راحتی قابل حذف است. درواقع چنین برداشتی از معلم ادامه رویکرد رفتارگرایی و نشات گرفته از آن است. "اسکینر" به عنوان مهمترین نماینده رفتارگرایی، مروج "آموزش برنامه‌ای" بوده است. آموزش و یادگیری برنامه‌ای تا حد بسیار زیادی به ماشین‌های آموزشی متکی بوده که توسط "سیدنی پرسی^۱" اختراع شده است (لفرانکویکس، ۱۹۷۹)، چنین برداشتی از معلم تغییرات در محیط‌های آموزشی را بدبان خواهد داشت.

تغییر در محیط آموزشی

تغییرات ممکن دارای سطوح گوناگونی است. ساده‌ترین تغییر عبارت است از ورود رایانه به مدرسه‌یعنی ایجاد فضای فیزیکی مناسب برای یادگیری و آموزش و تمرین و کارباریانه این مکان شباهت زیادی به فضای آزمایشگاه علوم و مدارس دارد.

سطح دیگر تغییر عبارت است از ورود رایانه به کلاس‌های درس به طوری که چند دانش‌آموز یا حتی هریک از دانش‌آموزان یک رایانه و ابزارهای مرتبط با آن را در اختیار داشته باشند و همه فعالیت‌های کلاسی از طریق رایانه صورت می‌گیرد.

در سطوح عالی‌ترین تغییر، نیاز به کلاس و مدرسه با علامت سوال مواجه خواهد شد، چرا که اگر قرار باشد همه معلمان و دانش‌آموزان از طریق شبکه‌های رایانه‌ای با یکدیگر و نیز با مراکز و منابع اطلاعاتی در تماس و تعامل مستقیم باشند، این کار در هر محیط دیگری نیز امکان‌پذیر به نظر می‌رسد. در این صورت چه نیازی به کلاس و مدرسه است؟

اینک با توجه به تغییرات مورد نظر از حیث فناوری‌های نوین اطاعتی و ارتباطی در نظام آموزش و پرورش به بررسی امکانات و توانمندی‌های نظام آموزشی کشور در این زمینه می‌پردازیم.

بررسی سیمای آموزش و پرورش ایران از نظر قابلیت‌های ICT در فرایند جهانی شدن اکنون ایران در مقطع تاریخی حساسی قرار دارد. از یک سو هنوز درگیر چالش‌های توسعه ملی است و از سوی دیگر با روند روبه رشد جهانی شدن یا شکل‌گیری جهان ارتباطی و اطلاعاتی مواجه است.

از حیث داخلی و توسعه ملی در مقطعی هستیم که تمامی کشورها با آن روبه رو بوده است یا هستند یعنی دوره گذار از "جامعه سنتی" به "صنعتی" و یا "اطلاعاتی" که تمام هم و غم دولت باید مصروف این شود که اطلاعات و فرهنگ در خدمت توسعه ملی باشد. طرف دیگر قضیه مردمی شدن و دموکراتیزه شدن سیاست، اقتصاد و فرهنگ است. البته عمق پیدا کردن سیاست و فرهنگ مستلزم تکثیر سانه است. این دو تاحدی باهم متناقض هستند. دو مقطع تاریخی مختلف هستند غربی‌ها این دو مقطع را طی کرده در ایران این دو با هم تناقض پیدا کرده است.

در کنفرانس سران جهان درباره جامعه اطلاعاتی در عصر جهانی شدن که در تاریخ ۲۰۰۳ در ژنو تشکیل شد طبق اصل ۸ این بیانیه "فناوری اطلاعات و ارتباطات تقریباً بر کلیه ابعاد زندگی ما تاثیر عظیم می‌گذارد" (فوری و لندوال، ۱۹۵۵). یکی از این ابعاد آموزش و پرورش است که هم باید تحت تاثیر فناوری‌های اطلاعاتی قرار گیرد و هم خود در فراهم آوردن "جامعه اطلاعاتی" نقش مهمی ایفا کند

این نکته در اصل ۷ بیانیه مذکورآمده است: "در ایران توسعه "فاؤ" و فراهم آوردن جامعه اطلاعاتی در" برنامه چهارم توسعه" کشور مورد توجه جدی قرار گرفته است. تعابیری چون "جامعه دانایی محور"، از گفتمان همین جریان در جهان به عاریت گرفته شده است منظور از "دانایی" در این جریان همان دانش اطلاعاتی و کمی خواهد بود اما در این برنامه به آن

اشاره نشده است که در زمینه فرهنگی ما "دانایی" نه به معنای دانش اطلاعاتی، بلکه در مفهوم وسیع "حکمت" مورد توجه بوده است (نفیسی، ۱۳۸۲).

على رغم مشکلات عده در اجرای طرح تکفا (فقدان مدیریت منسجم و مشخص و توانمند برای سرپرستی فناوری اطلاعات ، دموکراتیزه نبودن فضای کاری این صنعت و جایگرین شدن روابط و مناسبات به جای ضوابط درستوح مدیریتی، شرایط تحمیل بین المللی و مشکلات واردۀ ازاین مساله در تامین و تجهیزات و نرم افزارهای رایانه ای ، سرمایه بربودن فناوری اطلاعات و ارتباطات و متکی بودن اقتصاد کشور به فروش نفت و...) آمارها و شواهد دیگر بیانگرشد و توسعه کاربرد فناوری های نوین ارتباطی و اطلاعاتی درآموزش و پرورش کشور و همچنین در کلیه ابعاد زندگی می باشد.

اینترنت با سرعت زیادی در داخل کشور در حال رشد است اغلب شهروندان طبقه متوسط از نظر درآمد توانایی داشتن کامپیوتر با هزینه متوسط ۴۵۰ هزار تومان و دسترسی واستفاده از اینترنت (با هزینه هر ساعت کارت اعتباری حدودا ۲۵۰ تومان و پرداخت هزینه تلفن) را دارد و... همچنین ما شاهد طرح هایی هستیم که به دنبال گسترش استفاده از اینترنت در روزتایها هستند . نمونه این طرح ها را می توان در روزتای "اینترنتی شاهکوه" درستان گلستان مشاهده کرد که نخستین کتابخانه مجازی روزتای ایران در سال ۱۳۸۴ در روزتای قرن آباد شاهکوه به بهره برداری رسید.

با توجه تغییرات موردنظر در عصر اطلاعات ، اقدامات و برنامه ریزی های نظام آموزش و پرورش در این زمینه امیدوار کننده است. در جدول شماره (۱) حجم عملیات طرح های موجود در برنامه تولید محتوا و نرم افزارهای مناسب را در سازمان آموزش و پرورش کشور را بین سال های ۱۳۸۱-۱۳۸۸ را در طرح توسعه " تکفا " نشان می دهد .

عنوان	برنامه سوم توسعه	دوران برنامه حجم مجموع	عملیات	چهارم	دوران
مدرسه هوشمند	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۶۰۰۰ مدرسه	۵۹۰۰ مدرسه
خدمات شبکه رشد	هزینه لازم ۲۰۰۰ میلیون	هزینه لازم ۲۰۰۰ میلیون	هزینه لازم ۱۰۰۰ میلیون	هزینه لازم ۱۰ ریال	هزینه لازم ۱۰ ریال
طراحی درس های عمومی و متوجه نظری	باقی مانده درس های نظری (۱۵ درس)	باقی مانده درس های نظری (۱۵ درس)	یک دوم درس های دوره راهنمایی و درس های دوره ابتدایی	مانده درس های درس های راهنمایی و درس های دوره ابتدایی	مانده درس های درس های تخصصی مشترک
طراحی درس های فنی و حرفة ای	۱۰ درس دوره ۱۵	۱۵ درس دوره ۱۰	۱۰۰ دوره ۱۵۰	۱۰۰ دوره ۱۰۰	۱۰۰ دوره ۱۰
آموزش مجازی و از راه دور معلمان	۱۰ درس دوره ۱۵	۱۵ درس دوره ۱۰	۱۰ دوره ۲۵	۱۰ دوره ۲۵	۱۰ دوره ۱۵
آموزش مجازی و از راه دور های عمومی و متوجه نظری	۱۰ درس دوره ۲۰	۲۰ درس دوره ۱۰	مانده درس های درس های راهنمایی و درس های دوره ابتدایی	مانده درس های درس های راهنمایی و درس های دوره ابتدایی	مانده درس های درس های راهنمایی و درس های دوره ابتدایی
طراحی و راه اندازی " وب سایت ها "	هزینه لازم ۸۵۰ میلیون	هزینه لازم ۸۵۰ میلیون	هزینه لازم ۵ هزار میلیون	هزینه لازم ۵ هزار میلیون	هزینه لازم ۶۸۵۰ میلیون
تدوین کتاب الکترونیکی	۵ کتاب	۲۰ کتاب	باقی مانده همه کتابهای دوره راهنمایی راهنمایی و دوره راهنمایی	باقی مانده همه کتابهای دوره راهنمایی راهنمایی و دوره راهنمایی	باقی مانده همه کتابهای دوره راهنمایی راهنمایی و دوره راهنمایی

متوسطه و متوسطه

جدول (۱) حجم عملیات طرح‌های موجود در برنامه تولید محتوا و نرم افزارهای مناسب در سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۳

ردیف	عنوان طرح	هدف نهایی در سال عامل اجرا	۱۳۸۸
۱	مدرسه هوشمند	مدرسه	۶۰۰۰ مدرسه
۲	پرتال معلمان	بخش خصوصی باروش مناقصه	پوشش کامل
۳	پرتال مدیران	بخش خصوصی باروش مناقصه	پوشش کامل
۴	پرتال والدین پوشش کامل	بخش خصوصی با روش مناقصه	پوشش کامل
۵	پست الکترونیکی دانش آموزان	بخش خصوصی با روش مناقصه	پوشش کامل
۶	پایگاه ملی اطلاع رسانی	بخش خصوصی باروش مناقصه	پوشش کامل
۷	تدريس آشنایی با "فاؤا" در کلیه دوره ها	در کلیه پایه ها	ستان فاوا
۸	استقرار "وب سایت" آموزش و پرورش شود	در سال ۱۳۸۳ کامل می شود	ستان فاوا
۹	Prototype وب سایت سازمان های وابسته ، معاونت ها ، استان ها ، مناطق و شود درس ها	در سال ۱۳۸۳ کامل می شود	سایر نهاد ها
۱۰	تولید نرم افزار دروس آموزش عمومی و متوجه ، تحت وب و به صورت cd	کلیه نرم افزارها تولید ستاد "فاؤا" با همکاری استان خواهد شد.	کلیه نرم افزارها تولید ستاد "فاؤا" با همکاری استان خواهد شد.
۱۱	تولید نرم افزارهای LCMS (مدیریت محتوای یادگیری) و (LCDL) گواهینامه بین المللی کاربری رایانه و سایر نرم افزارهای بازآموزی کارکنان	کلیه نرم افزارها تولید ستاد "فاؤا" با همکاری استان خواهد شد	کلیه نرم افزارها تولید ستاد "فاؤا" با همکاری استان خواهد شد

برای دوره متوسطه و ستاد فاوا با همکاری راهنمایی استان	آموزش الکترونیکی - مدرسه مجازی	۱۲
برای همه کتابهای دوره ستاد فاوا با همکاری متوسطه و راهنمایی استان	تدوین کتاب‌های الکترونیکی	۱۳

جدول (۲) حجم عملیات طرح‌های موجود در برنامه تولید محتوا و نرم افزارهای مناسب در سال‌های ۱۳۸۳-۸۸

بر اساس نخستین رده بندی جهانی که از طرف " اتحادیه های جهانی مخابرات ^۱" انجام گرفته ایران در میان ۱۷۸ کشور جهان از نظر دسترسی به اینترنت در رده ۸۷ قرار گرفته است.

برترین کشورها سوئد ، دانمارک و ایسلند هستند در میان ۱۰ کشور برتر نیز ، سه سرزمین آسیایی کره جنوبی و هنگ کنگ و تایوان قرار دارند . کشورهایی مثل اردن ، بحرین و بوسنی وضعی بهتر از ایران دارند(فرج ا...) (۱۳۸۲).

ژاپنی‌ها با درآمد سرانه پایین تراز آمریکایی‌ها در سه سال گذشته نزدیک به یک سوم از درآمد خود را صرف اطلاعات کرده‌اند . " یوئیچی " ^۲ براین باور است که به همان گونه که مردم آمریکای لاتین حاضرند درآمد خویش را صرف خوردن غذاهای لوکس کنند مردم ژاپن این دغدغه را متوجه زیرساخت‌های ارتباطی و اطلاعاتی کشور نموده‌اند (سر کارایی ، ۲۰۰۴) دولت ژاپن بر پایه پروژه کامپیوتری کردن آموزش و پرورش در عصر جهانی شدن به استناد دستورالعمل آزانس مجازی با نظارت نخست وزیر برنامه‌ی علمی زیرا از سال ۱۹۹۹ تا سال ۲۰۰۵ طراحی و اجرا کرده‌اند (ناکایاما، ۲۰۰۲):

۱- گسترش کامپیوتری مدارس به گونه‌ای که تا سال ۲۰۰۵ برای هر ۴ دانش آموز یک کامپیوتر ، برای هر کلاس درس دو کامپیوتر و یک پرۆژکتور و برای هر دانش آموز یک کامپیوتر در سالن مدرسه وجود داشته باشد.

۲- دسترسی به اینترنت برای همه مدارس با کیفیت و سرعت بالا از آغاز سال ۲۰۰۱

۳- تجهیز بیش از ۲۰٪ مدارس به شبکه محلی^۳ و فراهم آوردن امکانات لازم برای دسترسی به اینترنت درهمه کلاس‌های درس و درهمه مدارس تا سال ۲۰۰۴

۴- اجرای برنامه‌های آموزش ضمن خدمت برای پرورش حرفه‌ای آموزگاران مدارس دولتی

۵- آماده کردن محتوی آموزش مناسب برای آموزش و یادگیری با توجه به نیاز دانش آموزان

۶- تبیین کارکردهای مرکز ملی اطلاعات آموزشی تا سال ۲۰۰۵
به این ترتیب ملاحظه می‌شود هم برنامه توسعه کشورها و هم سیاستگذاری‌های آموزش و پرورش به شدت تحت تاثیر دیدگاه دانش اطلاعاتی قرار گرفته است. براین اساس ویژگی‌های مبادله اطلاعات دانش و پیامدهای آن یعنی جریان بیرونی شدن دانش، کمی شدن و قابل مبادله شدن آن اموری هستند که در عرصه دانشجویی و دانش آموزی در حال بسط و گسترش هستند با فراهم شدن روزافزون دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی، جریان خصوصی سازی فعالیت‌های آموزش عالی و سپردن روز افزون تامین بودجه دانشگاه‌های دولتی به خود آنها بیانگر آن است که امروز در عرصه دانشی هستیم که از آن به "بازاری شدن" تعبیر شده و مقصود همان قابل مبادله شدن دانش است در این جریان افراد پول می‌پردازند تا مدرک دریافت کنند این بدان معناست که نه تنها انگاره "دانش برای دانش" بلکه حتی انگاره "دانش برای عمل" نیز رنگ باخته و انگاره "پول برای مدرک" جای آن را گرفته است. این انگاره، نه تنها برای مشتریان که روزگاری دانشجو نامیده می‌شدند، تعیین کننده شده بلکه می‌رود تا برای "دانشگاهها" و "استادان" که ممکن است به زودی "فروشنده‌گان مدرک" اطلاق شوند، نیز تعیین کننده شود.

برای آن که بتوانیم در تعلیم و تربیت برخورده مناسب با چالش‌های برخاسته از عصر اطلاعات و جهانی شدن داشته باشیم، لازم است به نکات اساسی زیر توجه کنیم: (باقری،

(۱۳۸۳)

۱- توجه به افراد گوناگون دانش و پرهیز از فروکاستن آنها به اطلاعات

۲- پرورش خیال و رزی یا خلاقیت

۳- گسترش مطالعات میان رشته‌ای

۴- مرتبط ساختن اجتماع‌های مجازی به اجتماع‌های واقعی

با توجه به مطالب مطروحه اگرچه جهت تسهیل امرجهانی شدن آگاهی و شناخت پدآگوژی‌ها و رویکردهای نوین تعلیم و تربیت و ویژگی‌های نظام آموزش و پرورش در عصر اطلاعات و دنیای فراجهانی شده لازم به نظرمی‌رسد اما در این اثنا شناخت موانعی که نظام آموزشی ایران را در فرایند توسعه و جهانی شدن کند یا متوقف می‌سازد بی‌همیت نیست. اینک به طور مختصر به برخی از این موانع اشاره می‌شود:

موانع جهانی شدن در نظام آموزش و پرورش ایران

شناخت موانعی که نظام آموزش ایران را در فرایند توسعه و جهانی شدن با آن رویه روست و فرایند یادشده را کند یا حتی متوقف می‌سازد ضروری است اینک به برخی از مهمترین

موانع اشاره می‌شود: (تصدیقی، ۱۳۸۳)

الف : نظام آموزش و پرورش مرکز

مطالعه و بررسی ساختار اداری آموزش و پرورش ما نیز نشان دهنده‌ی آن است تشکیلات اداری و ساختاری این وزارت‌خانه با تشکیلات مرکز در تهران، استان‌ها و شهرستان‌ها دایر شد که کنترل امور اداری و آموزشی را در بسیاری از زمینه‌ها بر عهده داشته است.

بدیت ترتیب، در طرح کلیات نظام آموزش و پرورش ایران به برخی از تنگناها در این ساختار مرکز از جمله: سلب اختیار درزمنه ابتکار و خلاقیت از مدیران و مسئولان مناطق آموزشی، تشریفاتی بودن شورای مدارس و سازمان‌های اداری، عدم مشارکت اولیا در اداره امور مدارس و فعالیت‌های فرهنگی متعدد مرکز تصمیم‌گیری در اعمال مدیریت بسیاری از واحدهای آموزشی و وجود نظام دیوان سalarی و تشکیلات عریض و طویل اداری اشاره شده است. بنابراین ملاحظه می‌گردد ساختار مرکز آموزش و پرورش به هیچ وجه بستر مناسبی برای ایجاد ورشد آموزش و پرورش دموکراتیک و جهانی شدن نمی‌باشد اگر بخواهیم در درون

ظرفی به نام ساختار مرکز صحبت از آموزش و پرورش جهانی شود این شعاری بیش نخواهد بود. ساختار مرکز آموزش و پرورش و نظام آموزش جهانی یک قضیه و واقعیت پارادوکسی کال و متناقض می‌باشد که برای رسیدن به یکی باید از دیگری صرفنظر کرد.

ب: دیوان سalarی

ماکس وبر، نظریه دیوان سalarی را در جستجوی ارزش‌هایی برای استاندارد کردن فعالیت‌های سازمان‌ها در چارچوب قواعد مقررات ثابت و تربیت نیروی انسانی متخصصی می‌داند که مقررات را به دقت اجرا کنند.

این نظریه علاوه بر مزایایی که برای سازمان‌ها دارد دارای آثار منفی نیز هست که خشکی، انعطاف ناپذیری، جمود شخصیت، خودمحوری و جایه جای هدف و وسیله از آن جمله است. به نظر می‌رسد نظام آموزشی مبتنی بر نظریه دیوان سalarی، یک نظام آموزشی خلاق و پویا نباشد و استعدادهای بالقوه دانش آموزان را شکوفا سازد زیرا چنین نظامی همه فراغیران را با مقررات و قوانین ثابت آموزشی و اداری تطبیق می‌دهد و از رشد و خلاقیت وابتكار آنها جلوگیری می‌کند طبیعتاً مشکلات چنین نظامی قادر به همگام شدن با توسعه آموزش و پرورش و ارزش‌های تعلیم و تربیت جهانی از جمله تولید علم و فناوری نخواهد بود و محصول آموزش و پرورش نیز انسان‌هایی مبتکر و خلاق نخواهد شد.

پ: بی ثباتی در مدیریت

بی ثباتی در مدیریت آموزشی در کشور به مثابه یک مانع، جهانی شدن آموزش و پرورش می‌باشد زیرا انتصاب مدیران آموزشی از وزیر گرفته تا مدیر، تابع نوسان‌های سیاسی جامعه است و به همین دلیل دوره مدیریت آنان کوتاه مدت است و این امر با ماهیت برنامه‌ریزی که دراز مدت است سخت در تضاد است. هنگام تغییر مدیران قدرت از یکی به دیگری منتقل می‌شود اما تجربه منتقل نمی‌شود و این ضعف ما می‌باشد زیرا نتوانسته ایم در نظام آموزشی، ساختاری اداری را ایجاد نماییم که در آن تجربه نهادینه شود.

ت: بی توجهی به آموزش‌های ضمن خدمت

در هر سازمان آموزشی نیروی انسانی از لوازم توسعه‌ی پایدار است همگام شدن با پیشرفت های جهانی آموزش و پرورش منوط به آموزش مستمر نیروی انسانی این سازمان اجتماعی است تا کارکنان آموزشی و غیرآموزشی

ث: بی‌توجهی به کیفیت و اثربخشی

برنامه ریزی‌های آموزشی مانند سایر برنامه‌های اداری دارای دو بعد کمی و کیفی است و افراط و تغییر در یکی از این بعد‌ها به معنی بی‌توجهی به بعد دیگر خواهد بود به علاوه در توسعه پایدار، همواره مجبور به رعایت اولویت کیفیت بر کمیت هستیم.

چشم اندازهای آموزش و پرورش ایران در راه جهانی شدن

برای رفع موانع یادشده در نظام آموزشی ایران به نظرمی‌رسد که روی آوردن به مولفه‌ها و چشم اندازهای ذیل، فرایند جهانی شدن نظام آموزشی مارا تسهیل کند و سرعت بخشد در این زمینه به برخی راهکارها اشاره می‌شود:

- ۱- فرهنگ مشارکت و مدیریت مشارکتی ایجاد و تقویت شود.
- ۲- طرح مدرسه محوری توسعه و گسترش یابد و مورد توجه قرار گیرد.
- ۳- ساختار، تشکیلات، آیین‌نامه‌ها و مقررات نظام آموزشی با توجه به اهداف مدیریت مشارکتی متحول گردد.
- ۴- از میزان دیوان سالاری در سازمان‌های اداری و آموزشی کاسته شود.
- ۵- به کارگماری مدیران آموزشی و غیر آموزشی از حالت انتصابی خارج شود و این عده از میان افراد سازمان انتخاب شود.
- ۶- آموزش تخصصی نیروی انسانی آموزش و پرورش به طور مستمر برنامه ریزی و اجرا شود.
- ۷- به نوآوری، ابتکار و خلاقیت کارکنان آموزشی و غیر آموزشی میدان داده شود.
- ۸- سازمان اداری آموزش و پرورش به سوی عدم تمرکز شتاب بیشتری گیرد.

۹- نظام ارزشیابی دقیق و علمی در سازمان‌های اداری و آموزشی استقرار یابد و تمام اجزا و ارکان آموزش و پرورش برای بهبود کیفیت واژبخشی به طور مستمر مورد ارزشیابی قرار گیرد.

۱۰- ثبات مدیریت همواره مدنظر باشد.

ارائه راهکارهایی جهت توسعه جهانی شدن در سیستم‌های آموزشی استاد علامه محمد تقی جعفری (۱۳۷۳، ص ۱۶۳) فرهنگ جهانی را "حقایق کلی فرهنگ" می‌داند مانند اصول اخلاقی انسانی (نوع‌دوسنی، گذشت، فدایکاری در راه آرمان‌های اعتلای انسانی) قبول حیات شایسته برای همه افراد بشرو بدهی است که با پی‌ریزی منطقی چهار موضوع با اهمیت و بنیادین یعنی اقتصاد جهانی، قدرت جهانی، حقوق جهانی و سیاست جهانی می‌توان فرهنگ جهانی را پی‌ریزی نمود.

برای توسعه وجهانی شدن آموزش و پرورش پیشنهاد می‌شود: (آدم زاده، ۱۳۸۱، ص

:۱۰۹)

اول؛ تربیت یکی از مدخل‌های اصلی رفتارهای متقدم و سازنده نسبت به جهانی شدن می‌باشد، زیرا تربیت می‌تواند انسان را در همه جنبه‌های علمی، ارتباطی، فکری و غیره تربیت و آماده کند.

دوم؛ خانه و خانواده‌هاز مهمترین کانون تربیت بدانیم و زمینه تربیت لازم را برای ورود به جامعه جهانی فراهم سازیم یعنی خانواده را مهمترین محل تمرین و تکرار آزادی، مسئولیت پذیری و تحمل عقاید دیگران بدانیم اول خود بدان عمل کنیم و بعد به فرزندانمان با جدیت بیشتری آموزش دهیم.

سوم؛ زمینه سازی نظام آموزشی که زمینه هرگونه برتری را نفی می‌کنیم و در عوض بر روش‌های نقادگونه تاکید می‌کنیم و با پدیده‌های جدید بروخورده‌ی آگاهانه و منطقی داشته باشیم.

چهارم؛ ابداع و استفاده از انواع وسایل آموزشی و تربیتی جدید با تأکید بر جدیدترین دستاوردهای تکنولوژیکی

پنجم؛ معرفی انواع فرهنگ‌ها، خرده فرهنگ‌ها و تحولات آنها و گسترش مطالعات مردم‌شناسی و جامعه‌شناسی و شناخت بهتر و حیات مملکت که احترام متقابل میان ملل را فراهم می‌دهد که باعث خود شناسی می‌شود و بهتر می‌توانیم نقاط ضعف خود را رفع نماییم.

منابع

- آدم زاده، عفت (۱۳۸۱). جهانی شدن و تاثیر آن بر اهداف آموزش و پرورش. همایش جهانی شدن قزوین، مجموعه مقالات همایش جهانی شدن (بیم‌ها و امیدها)، استان قزوین با همتکاری مرکز تربیت معلم شهید رجایی، ناشر حدیث امروز، ص ۱۵
- باقری، خسرو (۱۳۸۰). پیامدهای دینی جهانی شدن. مجموعه سخنرانی‌های همایش جهانی شدن به کوشش حسین اویسی، عباس بخشی، قزوین: حدیث امروز.
- باقریان، فاطمه (۱۳۸۰). دانشگاه‌های آینده. خبرنامه آموزش از راه دور، ارائه شده در همایش نقش تکنولوژی آموزشی در آموزش عالی، دانشگاه اراک، آبان ماه.
- تصدیقی، محمد علی (۱۳۸۰). موانع و چشم اندازهای آموزش و پرورش ایران در راه جهانی شدن. فصلنامه مدیریت در آموزش و پرورش، دوره دهم، بهار و تابستان ۱۳۸۳، شماره مسلسل ۴۰-۳۷.
- جعفری، محمد تقی (۱۳۷۳). فرهنگ پیرو، فرهنگ پیشو. انتشارات علمی و فرهنگی جوادی، محمد جعفر (۱۳۸۱). جهانی شدن و چالش‌های آموزشی آن. مجموعه سخنرانی‌های همایش جهانی شدن به کوشش حسین اویسی، عباس بخشی، قزوین: حدیث امروز.

خسروی، محبوبه، ابراهیمی، زهرا (۱۳۸۲). فن آوری‌های آموزشی و جهانی شدن.

مجموعه مقالات همایش جهانی شدن (بیم‌ها و امیدها)، سازمان آموزش و

پرورش استان قزوین با همکاری مرکز تربیت معلم شهید رجایی، حدیث امروز.

رابرتسون، رونالد (۲۰۰). جهانی شدن، تئوری‌های اجتماعی و فرهنگ جهانی. ترجمه

کمال پولادی، تهران: نشر ثالث (با همکاری مرکز بین‌المللی گفتگوی تمدن‌ها)

زارعی، عباسعلی (۱۳۸۲). جهانی شدن و تاثیرات آن بر آموزش و پرورش. مجموعه

مقالات همایش جهانی شدن (بیم‌ها و امیدها)، سازمان آموزش و پرورش استان

قزوین با همکاری مرکز تربیت معلم شهید رجایی، حدیث امروز.

سرکارایی، محمد رضا (۲۰۰۴). ژاپن، جامعه اطلاعاتی و برنامه‌های توسعه فناوری در

آموزش Ayandennegar, Iranian Futurist.htm

سلیمی، قربانعلی. گودرزی، اکرم (۱۳۸۱). جهانی شدن و تحولات استراتژیک در ساختار

و شاکله سازمان‌های آموزشی، مجموعه مقالات همایش جهانی شدن (بیم‌ها و

امیدها)، استان قزوین با همکاری مرکز تربیت معلم شهید رجایی، ناشر حدیث

امروز.

شفلر، اس (۱۹۸۶). کامپیوتر در مدارس. ترجمه خسرو باقری (۱۳۷۶)، موسسه انتشاراتی

محراب قلم، تهران

شهرکی پور، حسن. بنی سی، پری ناز (۱۳۸۲). ظهور پدآگوژی‌های جدید در هزاره سوم.

تهران فراشناخت اندیشه.

صبا، فرج‌ا... (۱۳۸۲). راهگشای مدرسه فردا در ایران (توسعه فناوری اطلاعات و

ارتباطات در آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران)، ایران و جامعه اطلاعاتی،

مرکز پژوهش‌های ارتباطات.

کنفرانس یونسکو (۱۹۹۸). آموزش و پرورش برای قرن ۲۱ در منطقه آسیا . اقیانوس آرام ،

ملبورن

لفرانکویکس ، گای ، آر (۱۹۷۹) . روانشناسی برای آموزش . ترجمه منیژه شهنی بیلاق (۱۳۷۰) ،

انتشارات رشد تهران .

مدنی ، داوود (۱۳۷۱) . مقدمه ای بر تئوری های سازمان و مدیریت . تهران ، دانشگاه پیام نور

میوز ، فیلیپ (۱۹۹۸) . آموزش و پرورش برای قرن ۲۱ در منطقه آسیا ، ترجمه گروه مترجمان به سرپرستی علی رئوف ، تهران : پژوهشکده تعلیم و تربیت . ۱۳۷۸

نفیسی ، عبدالحسین (۱۳۸۲) . دیدگاه های آرمانی : ماموریت ها ، هدف های کلی ، راهبرد ها و سیاست های فن آوری اطلاعات و ارتباطات درآموزش و پرورش ، ویرایش دوم برای طرح در شورای راهبری فاوا در آموزش و پرورش ، موسسه پژوهشی برنامه ریزی درسی و نوآوری های آموزشی وزارت آموزش و پرورش .

Anna, kofi. (2001) .The Secretary –General Message to the Education. Internal World Congress.

Eisner, E.W.(1983). The Kind of School we Needs Educational leadership .October.1983.43-55.

Foray D & lundavall, B. A (1995). The Knowledge –Based Economy – from the Economics of Knowledge to Learning Economy. In OECD (1995): Employment and Growth in the knowledge- Based Economy.

Giddens, A. (1990). The Consequences of Modernity. Cambridge. PoliticaL Press.

Lukasiewicz, Anna, Elson, Danial. (2000). Education Employment, and Consumption. Flinderz University.

Meyers, Chet (1986). Teaching Students to Think Critically. Sanfrancisco. Jossey Bass.

Okabe. K, Nakayama . S .(2001) . Japanese It Startegies in Public Schools: A Case of Policies and Practices of Hiroshima Prefecture. Journal of International Development and Cooperation .Vol. no .pp. 73-96